

УДК 378.147:631.147

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

Олена Тітова,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу фахової передвищої освіти
Інституту професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-6081-1812>
e-mail: olena.titova2310@gmail.com*

Анотація. В статті представлено результати регіонального педагогічного експерименту що проводився у 2024–2025 рр. на базі ВСП «Немішайівський фаховий коледж НУБіП України». Метою експерименту була перевірка ефективності педагогічних умов розвитку професійної компетентності викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів. Результати експерименту засвідчили позитивні зрушення рівнів розвитку компонентів професійної компетентності викладачів, що було досягнуто завдяки застосуванню системного підходу, поєднанню засобів формального, неформального та інформального навчання з урахуванням специфіки діяльності викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів в особливих умовах сьогодення.

Ключові слова: фахова передвища освіта, фаховий коледж, професійна компетентність викладача, регіональний експеримент, методична система.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS OF PROFESSIONAL DISCIPLINES OF AGRICULTURAL COLLEGES

Olena Titova,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Professional
Pre-Higher Education of the Institute of
Vocational Education of the NAES of Ukraine*

Abstract. The article presents the results of a regional pedagogical experiment conducted in 2024–2025 at the Detachabloed Subdivision «Nemishayeve Professional College of National University of Life and

Environmental Sciences of Ukraine». The purpose of the experiment was to verify the effectiveness of pedagogical conditions for the development of teachers' professional competence at agricultural colleges. The results of the experiment showed positive changes in the levels of development of the professional competence components. That was achieved through the use of a systematic approach, a combination of formal, non-formal and informal learning methods, taking into account the specifics of the teachers' activities in the conditions.

Keywords: professional pre-higher education, professional college, professional competence of a teacher, regional experiment, methodological system.

Фахові коледжі аграрного профілю забезпечують підготовку фахівців середньої ланки, від компетентності яких залежать якість виробництва, ефективність використання ресурсів та стан довкілля. Події 2022 року, окупація й деокупація окремих територій центральної України суттєво вплинули на умови агробізнесу, актуалізувавши потребу в оновленій підготовці кадрів. Аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що ключовим інструментом модернізації аграрної освіти є розвиток професійної компетентності викладачів аграрних коледжів.

Отже, актуальність проблеми, її теоретична і практична значущість, виявлені суперечності, а також високі очікування суспільства щодо впливу аграрної галузі на повоєнне відновлення України, великі запити цієї галузі на покращення якості професійної підготовки фахових молодших бакалаврів та особливі потреби викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів щодо організації навчання в умовах війни – зумовили вибір теми регіонального експерименту: «Педагогічні умови професійного розвитку викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів».

Мета експерименту полягала у перевірці ефективності педагогічних умов розвитку професійної компетентності викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів. Відправним положенням було усвідомлення того, що викладач сьогодні повинен бути не тільки носієм знань та професійного досвіду, а й прикладом психологічної стійкості, адаптивності, інноваційності, прикладом реалізації концепції «навчання впродовж життя», що в результаті робить педагога головним – рушієм у складному процесі підготовки фахівця високого

рівня, у нашому випадку – для аграрної галузі, однієї з ключових у вітчизняній економіці.

Прогнозувалося, що реалізовані під час експерименту педагогічні інновації мають сприяти розв’язанню суперечностей між:

- об’єктивною потребою суспільства у викладачах фахових дисциплін аграрних коледжів з високим рівнем професійної компетентності та недосконалістю існуючої системи підвищення кваліфікації забезпечити їхній неперервний професійно-педагогічний розвиток з урахуванням інструментів формальної, неформальної та інформальної освіти;

- істотним зростанням вимог освітньої практики до рівня розвитку професійної компетентності викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів та недостатністю досліджень, в яких докладно розкрито сучасні наукові підходи й концепції, які б цьому сприяли;

- необхідністю цілеспрямованого розвитку і саморозвитку професіоналізму викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів та недостатньою обґрунтованістю і розробленістю системи підвищення кваліфікації викладачів фахових коледжів з урахуванням особливостей трансформації їхніх компетентностей у якісну підготовку фахових молодших бакалаврів.

Професійна компетентність педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти розглядалася як інтегративна властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, необхідних педагогічних здібностей, морально-етичних цінностей і професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров’я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти (Тітова та ін., 2023).

Гіпотезу експерименту було сформульовано таким чином: розвиток професійної компетентності викладачів фахових дисциплін

аграрних коледжів буде ефективним, якщо здійснюватиметься відповідно до науково обґрунтованих педагогічних умов, засобами інноваційних технологій та діагностування рівнів розвитку означеного феномену. Ідея експерименту полягала у тому, що реалізація певних педагогічних умов розвитку викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів має сприяти підвищенню рівня розвитку професійної компетентності викладачів фахових дисциплін аграрних коледжів. Педагогічні умови були визначені експериментально та обґрунтовані на констатувальному етапі виконання наукового дослідження «Теоретичні і методичні основи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» (Мося, 2024): формування позитивної мотивації педагогів до неперервного професійного самовдосконалення; формування у фаховому коледжі гнучкої системи безперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників; системне поєднання можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти, що реалізується, зокрема в активній взаємодії фахового коледжу з Інститутом професійної освіти та іншими науковими установами національної академії педагогічних наук України, закладами вищої та фахової передвищої освіти, Науково-методичним центром вищої та фахової передвищої освіти іншими організаціями та підприємствами під час виконання спільних проєктів, участі викладачів та їхніх здобувачів у конкурсах, олімпіадах, науково-практичних конференціях, вебінарах, курсах підвищення кваліфікації, стажуванням тощо; впровадження інноваційних педагогічних технологій; запровадження в освітньому середовищі коледжу прогресивних моделей професійного розвитку педагогічних працівників; застосування проєктних методик, імітації педагогічних ситуацій, реалізації технологій наставництва, проведення тренінгів із запрошенням як більш досвідчених викладачів коледжу, так і зовнішніх фахівців.

Експеримент проходив у три етапи. На першому, концептуально-діагностичному етапі, було з'ясовано стан досліджуваної проблеми. Опитування та діагностика показали, що значна частина викладачів демонструвала переважно середні, а також високі рівні розвитку ключових компонентів професійної компетентності: мотиваційно-ціннісного, поведінково-діяльнісного, особистісно-рефлексивного та емоційно-вольового; переважно базові і середні рівні – когнітивно-інформаційного компонента. Водночас, викладачі засвідчили необхідність цілеспрямованої роботи з підвищення рівня знань з

дисциплін, які вони викладають, готовності до інновацій, умінь організувати саморозвиток. Крім того була виявлена необхідність розвитку психологічної, цифрової та інклюзивної різновидів компетентності у відповідь на виклики сучасності.

На формувальному етапі було реалізовано масштабну програму заходів, розроблену за результатами концептуально-діагностичного етапу та нагальних потреб викладачів. Педагоги коледжу запрошувалися та брали участь у науково-масових заходах, що проводилися в Інституті професійної освіти у 2024–2025 рр., крім того, було організовано і проведено серію вебінарів та семінарів, що охопила тематику педагогічних інновацій, психологічного клімату, загальнопедагогічної, цифрової, інклюзивної компетентностей – ті знання, потребу в яких продемонстрували викладачі під час опитування. Повторне анкетування педагогічних працівників коледжу (91 респондент) виявило суттєві зрушення у рівнях розвитку (високий, достатній, середній, початковий) компонентів професійної компетентності педагогічних працівників. Зокрема, найбільший приріст зафіксовано за когнітивно-інформаційним компонентом (+22,1%), що свідчить про ефективність методичної роботи з оновлення знань педагогів. Значні позитивні зміни відбулися й у емоційно-вольовому компоненті (+29,9%), що демонструє підвищення рівня емоційної стійкості та здатності до саморегуляції. Мотиваційно-ціннісний компонент зріс на 22,9%, що вказує на посилення професійної мотивації педагогів. Практико-діяльнісний компонент покращився на 18,9%, що свідчить про ефективність упровадження інноваційних форм організації освітнього процесу. Організаційно-рефлексивний компонент зріс на 17,1%, що підтверджує формування навичок самоаналізу й самокорекції у педагогічній діяльності.

Водночас спостерігалось зниження частки викладачів із середнім рівнем розвитку (на 10–17% залежно від компоненту), а також майже повне зменшення базового й початкового рівнів (на 6–16%). Це свідчить про загальне підвищення професійної компетентності педагогів та результативність запропонованих педагогічних умов.

Отже, експеримент підтвердив ефективність педагогічних умов цілеспрямованого розвитку професійної компетентності викладачів. Усі досліджувані компоненти продемонстрували позитивну динаміку, що забезпечило якісне зростання професійного потенціалу педагогічних працівників та позитивно вплинуло на навчальні результати здобувачів коледжу. Разом з тим, під час виконання

експерименту було виявлено низку обмежень: потреба в системній інтеграції результатів експерименту у післядипломну освіту викладачів; необхідність налагодити моніторинг довготривалого впливу запропонованих педагогічних інновацій на якість підготовки майбутніх фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Крім того, важливим є активний розвиток внутрішніх шкіл педагогічної майстерності у закладі освіти, щоб досвід окремих викладачів та успішні практики застосування педагогічних інновацій активно поширювалися.

Результати експерименту було узагальнено та зроблено висновок, що розвиток професійної компетентності викладачів фахового коледжу має бути цілеспрямованим, системним, із структурно і функціонально поєднаними цілями, змістом, методами, формами, засобами, цифровими технологіями, інструментами діагностики тощо за визначеними напрямками зростання професіоналізму викладачів. Запровадження такої системи в освітній процес фахового коледжу спрямоване на забезпечення безперервного професійного розвитку і викладачів, які тільки почали педагогічну діяльність в коледжі, і досвідчених педагогів особливо в умовах швидкої зміни технологій, нових викликів (під час пандемії критично важливим було володіння цифровими технологіями для організації освітнього процесу, що залишається актуальним і до сьогодні, проте супроводжується новими потребами – опанування інклюзивних технологій навчання, набуття досвіду в організації екологічної освіти здобувачів, розвиток психологічної компетентності тощо). Повноцінна реалізація цих положень у фаховому коледжі в перспективі позитивно впливатиме на ефективність професійної підготовки фахових молодших бакалаврів.

Довгострокові перспективи використання результатів експерименту передбачають поширення позитивного досвіду експерименту серед інших закладів освіти шляхом впровадження методичних матеріалів, проведення семінарів, курсів підвищення кваліфікації; запровадження механізмів системного моніторингу результатів запропонованих технологій у динаміці підвищення якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти; розширення практики внутрішніх форм взаємонавчання викладачів, зокрема майстер-класів, тренінгів, творчих лабораторій, наставництва та взаємовідвідування занять; ініціювання подальших наукових досліджень, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності викладачів фахових коледжів.

Список посилань

Тітова, О. А., Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу: монографія* (О. А. Тітова, ред.). ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

Мося, І. (2024). Педагогічні умови розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів. *Інноваційна професійна освіта*, 1(14), 367–371. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743192>

— 90 —

УДК 377-051:37.091.3(477)

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

Петро Лузан,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу

фахової передвищої освіти

Інституту професійної освіти

НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0002-8853-9275>

e-mail: petr.luzan@ukr.net

Анотація. У статті досліджується проблема застосування технологічного підходу у розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів. Наводяться особливості, характеризуються структура, принципи, риси програмованого навчання як первісної концепції технологічності організації освітнього процесу. На основі родо-видових ознак сформульовано дефініцію поняття «педагогічна технологія розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів».

Ключові слова: педагогічна технологія, фахові коледжі, професійна компетентність, педагогічні працівники, технологічність.